

forming of information competency allowed not only to determine the level of knowledge, but also to assess their structure, completeness, nature and regularity. Diagnosis of cognitive component of forming of information competency of future translators was carried out by measuring acquisition of knowledge, classified by groups: informational-retrieval, informational-technological, informational-technical, information-analytical, informational-editorial, informational-thematic, informational-legal. The results of pedagogical experiment, that showed effectiveness of ways of forming of cognitive component of information competency of future translators and diagnosis of level of its forming are shown. Dynamics of levels of cognitive component of information competency in control and experimental groups is represented. It is noted that distribution of levels of cognitive component in control group at the end of experiment proved too high proportion of students with low level. It is shown the problems of current system of information training of future translators, lack of modern approaches to translation work.

Keywords: groups of knowledge, cognitive component, levels of forming, test tasks, translator.

УДК 378

Труфкіна М. В.*

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОГО СТАНОВЛЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

У статті розкривається один з аспектів актуальної проблеми сучасної системи вищої освіти – формування дослідницької культури. Проведено стислий аналіз таких понять, як «базова культура особистості» та «педагогічна культура», що є взаємопов'язаними та безпосередньо впливають на становлення особистості педагога-філолога. Окрім цього зазначається залежність розвитку та стану сформованості дослідницької культури від рівня базової та педагогічної культури фахівця, що у свою чергу дало можливість окреслити особливості дослідницької культури майбутнього філолога. Проаналізовано роботи В. Сухомлинського, в яких він пояснює значення таких феноменів, як «педагогічна культура» та «педагогічне безкультур'я».

Ключові слова: базова культура особистості, педагогічна культура, дослідницька культура, педагог-філолог.

Сучасні умови розвитку освіти вимагають від педагогів виконання не тільки репродуктивної функції передання знань, а й формування системи, що буде зорієнтована на розвиток творчої особистості, здатної до самостійного пізнання упродовж життя та спроможної самореалізуватися в різних сферах життєдіяльності. Саме це заактуалізувало увесь спектр питань самоосвіти та становлення дослідницької культури педагога, які вивчалися не лише в постановочному плані вченими-педагогами (Ю. Бабанський, Б. Гершунський, В. Загвязинський, Н. Кузьміна, О. Мороз, В. Семиченко, В. Сластьонін, В. Сухомлинський, К. Ушинський), але й у контексті реалій сьогодення. Такий феномен, як «дослідницька культура», набуває безперечно й сучасного змісту, що зумовлений випереджальним розвитком інформаційних технологій, коли традиційним джерелам інформації складно конкурувати з комп'ютером, аудіо та відеоматеріалами. Відтак принципової ваги набуває питання формування умінь сучасного студентства, що пов'язане саме зі здатністю до професійно компетентної обробки інформації, її класифікації, узагальнення, структурування для фахового вираженого застосування на практиці.

Сучасний стан розвитку науки взагалі й освіти в Україні зокрема висуває нові вимоги перед спеціалістами у сфері освіти. Йдеться про те, щоб бути конкурентоздатним викладачем, якому притаманні відповідні особистісно-професійні якості психолого-педагогічного, фахового, методичного та організаційного гатунку, а також займати активну позицію в суспільстві. Для досягнення цієї мети особистість

* © Труфкіна М.В.*

має насамперед характеризуватися сформованим важливим чинником професійної творчості – науково-педагогічним стилем мислення. Отже, виникає нагальна потреба в пошуку нових підходів до розвитку творчої особистості, одним із яких, як засвідчує практика і є формування дослідницької культури майбутнього спеціаліста. Конструктивність такого підходу вбачається ще за одним параметром: норми та алгоритми дослідницької діяльності, які прищеплюються студенту, спонукають його не лише під час навчання у ВНЗ, але й у подальшому житті, оскільки дають змогу займати активну життєву позицію, розкрити себе як особистість, здатну до інновацій та творчої самореалізації в життєдіяльності.

Формування дослідницької культури майбутнього філолога спирається на базову, професійну та педагогічну культури, які стають її підґрунтям, стимулюють позитивну настанову на подальший розвиток професійних та особистісних якостей фахівця, а також впливають на формування умінь та навичок дослідницької культури майбутнього філолога.

У сучасних, стрімко змінних соціокультурних умовах життя, у реформуванні освіти вкрай зростає роль використання педагогічних ідей В. Сухомлинського щодо виховання педагогічної культури фахівця.

Аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури, що присвячені вивченню наукової спадщини педагога-новатора, дозволяє стверджувати, що В. Сухомлинський у різні часи звертався до проблеми культури педагогічної діяльності. Так, вивченням його філософських і психолого-педагогічних поглядів займалися М. Богуславський, М. Мухін, Є. Родчанін, В. Риндак та ін.; педагогічну систему В. Сухомлинського у професійній підготовці вчителя розглядали О. Пехота, В. Федяєва та ін.; питання реформування змісту освіти в контексті педагогічної спадщини В. Сухомлинського вивчали М. Антонєць, І. Бех, Л. Бондар, О. Савченко, О. Сухомлинська.

Грунтовний аналіз спадщини педагога-гуманіста показав, наскільки багатогранними є його праці, але маємо зауважити, що ще й досі не простежувався взаємозв'язок між базовою культурою, педагогічною та дослідницькою культурою, адже ці поняття є взаємозалежними. Саме тому метою нашої роботи є визначити зв'язок між цими поняттями, а також визначити вплив базової та педагогічної культури на дослідницьку культуру майбутніх філологів.

Насамперед треба відзначити, що поняття «базова культура особистості» є складним утворенням, яке включає в себе такі підсистеми, як педагогічна культура, екологічна, економічна, корпоративна, дослідницька культура та ін. По-друге, вона становить «фундамент» для розвитку особистісних і професійних якостей людини, впливає на формування її цінностей та ціннісних орієнтацій. Вищезазначене положення підтверджує визначення, яке було сформульоване В. Келле та М. Ковальзон: «Культура виступає характеристикою людини і тільки людини, як міра і синтетична характеристика її духовного, морального, професійного розвитку» [1].

Принагідно зазначимо, що як і будь-який інший різновид культури, процес становлення дослідницької культури неможливий без сформованої базової культури особистості, адже її провідним завданням є формування світогляду. У свою чергу педагог-філолог у процесі викладання, наприклад, іноземної мови знайомить студентів з мовою іншої країни, із соціокультурними умовами, що мають вплив на функціонування мови, сфери життєдіяльності та свідомості народу, тобто виконує функцію соціалізації людини. Педагог має передати студентам накопичений протягом століть як соціальний, так і культурний досвід, а також ознайомити їх з процесом формування та розвитку іноземної мови; наблизити їх до розуміння та відчуття іншої культури. Викладач має виховати в майбутніх філологів шанобливе ставлення до іноземної культури та мови, але в той же час не принижувати значущості й рідної мови. Саме тому високий рівень базової культури вчителя-філолога є запорукою успішного оволодіння студентами іноземною мовою.

Зауважимо, що на засадах базової культури майбутні філологи починають формування власної професійної культури, яке передбачає засвоєння студентом професійних умінь і навичок, становлення професійної компетентності та моральних якостей, а також стійкий «фундамент» у вигляді базової культури особистості, що необхідний студенту в його подальшій професійній діяльності. Таким чином, феномен «професійна культура педагога» можна визначити так: це високий рівень професіоналізму, який було досягнуто через філософське осмислення та саморефлексію професії, і це є інтеграційною якістю особистості педагога, умовою та передумовою результативної педагогічної діяльності, складним особистісним новоутворенням, що інтегрує рефлексивну культуру, професійну компетентність, педагогічну майстерність, здатність до науково-дослідницької діяльності, спрямованої на професійне самовдосконалення та самореалізацію [2].

Отже, здатність до науково-дослідницької діяльності складає важливу грань професійної культури педагога. Принагідно зазначимо, що вивченням питання щодо формування педагогічної культури фахівця плідно займаються О. Бондаревська, В. Буряк, Ф. Гоноволін, В. Гриньова, Н. Кузьміна, І. Огороднікова та ін. Натомість фундатором у розробці цього питання загально визнано В. Сухомлинського, який детально дослідив це явище та визначив, що педагогічна культура – це складова загальної культури людини, становлення якої є не можливим без формування наукових і моральних знань та естетичних цінностей. Отже, на думку педагога-класика педагогічна культура є сукупністю знань, цінностей, переконань; йдеться про глибоке знання методології науки, вміння використовувати передовий педагогічний досвід. Головними елементами цього явища В. Сухомлинський вважав «глибоке знання матеріалу», «безпосереднє звернення вчителя до розуму і серця вихованців», «багатство методів вивчення дитини» тощо [3].

Зауважимо, що паралельно з «педагогічною культурою» саме В. Сухомлинський увів поняття «педагогічне безкультур'я». Під ним видатний педагог-науковець розумів неспроможність фахівця знайти адекватні, доцільні, психологічно обґрунтовані методи вирішення проблем, які б ураховували психологічний стан та особистісні якості дитини, а натомість вдається до примітивних засобів, як-от: табу, осуд, жорстка критика [4]. Таким чином, педагог має бути культурно освіченою особистістю як у рамках базової культури, так і суто педагогічної, адже він передусім є взірцем, прикладом для учнівської молоді, він мотивує на подальший розвиток власних якостей, спонукає до самоактуалізації та самореалізації, детермінує моделі поведінки.

Грунтовною працею, безпосередньо присвяченою вивченню педагогічної культури, вважається робота В. Буряка «Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект». У ній системно розкривається сутність і структура цього поняття; аналізується сучасний стан педагогічної культури не тільки в межах навчального закладу, а й сім'ї-родини. Дослідник небезпідставно підкреслює, що лише вчитель здатен вирішити всі освітні завдання, які ставить держава перед суспільством, але педагог має розуміти особливості сучасного розвитку культури. Отже, за визначенням науковця, педагогічна культура становить собою інтегративну характеристику педагогічного процесу, що включає в себе як діяльність людей з передання накопиченого соціального досвіду, так і результати цієї діяльності, що закріплені у вигляді знань, умінь, навичок [5, с. 21].

Відтак педагогічна культура є важливим складником загальної та професійної культури як особистості, так і суспільства в цілому. Вона становить собою динамічне утворення, компонентами якого є знання, вміння, цінності загальної та професійної культури, а головною метою є не тільки продукт діяльності, але й те, як «він це виробляє». Саме це «як» характеризує спосіб засвоєння дійсності, технологічний досвід, прийоми та засоби отримання інформації та їх передання від покоління до покоління. Отже, педагогічна культура є індикатором рівня загальної культури як окремої

особистості, так і суспільства в цілому.

Аналізуючи феномен «культура», важливо звернутися й до праць В. Сластьоніна, який разом із педагогічною культурою виділяє й професійно-педагогічну, що постає складовою першої. Автор стверджує, що носіями педагогічної культури є люди, що займаються педагогічною практикою як на професійному, так і на непрофесійному рівнях, у свою чергу носіями професійно-педагогічної культури є особи, які покликані реалізовувати педагогічну працю, складовими якої є педагогічна діяльність, педагогічне спілкування й особистість як суб'єкт діяльності і комунікації на професійному рівні.

Зазначимо, що ми також визначаємо культуру як процес створення цінностей, що пов'язаний з творчою діяльністю особистості, метою якого є самоактуалізація особистості, пошук власного «Я», у результаті чого людина цілеспрямовано проривається в новий простір, де особистість удосконалюється і зростає.

Таким чином, можемо констатувати, що лише за умов фундаментально сформованої базової, професійної та педагогічної культури стає можливим формування дослідницької культури особистості, адже ці поняття співвідносяться як «родове» і «видове», є взаємопов'язаними та витікають одне одного.

Проведений теоретичний аналіз понять «базова культура», «професійна культура» та «педагогічна культура» дає змогу виділити такі особливості дослідницької культури майбутніх філологів, як-от: високий професіоналізм; комплексний статус педагога-лідера; здатність засвоювати та передавати знання; здатність бачити шляхи впровадження у практику результатів власної науково-дослідницької роботи; глибока освіченість щодо рідної культури та культури країни, мова якої вивчається; неадаптована активність; наукова обґрунтованість орієнтації в інформації, у типах, видах та формах інноваційного перетворення; безперервна самоосвіта, саморозвиток, самоорганізація.

Спираючись на науковий доробок фахівців і результати аналізу педагогічної практики, видається за можливе стверджувати, що на сучасному етапі розвитку суспільства, культури й освіти, формування дослідницької культури майбутніх філологів є важливою складовою як їх особистісного, так і професійного становлення. Дослідницька культура студентів є таким особистісно-професійним утворенням, яке має бути іманентно сформованим, а тому для досягнення цієї мети формування своєрідного «каркасу» знань, умінь та навичок дослідницької діяльності, її становлення має починатися ще до активного практичного використання цих знань, умінь і навичок та проводитися поетапно за певних педагогічних умов і тривати протягом не лише всього періоду навчання, а й упродовж життя.

Перспективи подальшого наукового пошуку вбачаємо в розробленні практичних матеріалів для студентів-філологів, які будуть націлені на вдосконалення базової та педагогічної культури, а також сприятимуть формуванню дослідницької культури.

Література:

1. Келле В. Ж. Теория и история / В. Келле, М. Ковальзон. – М., 1981. – 310 с.
2. Мазур О. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. для студ. вищих навч. заклад. філол. спец. / О. В. Мазур, О. В. Подвойська, С. В. Радецька. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 120 с.
3. Сухомлинский В. О. Вибрані твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа. – 1975-1977. – Т. 5. – 1977. – 472 с.
4. Сухомлинский В. А. Разговор с молодым директором школы / В. А. Сухомлинский. – 2-е изд. – М., 1982. – 188 с.
5. Буряк В. К. Педагогічна культура: теоретико-методологічний аспект / В. К. Буряк. – К. : Деміург, 2005. – 228 с.

Труфкіна М.В.

ПЕДАГОГІЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА КАК ПРЕДПОСЫЛКА УСПЕШНОГО СТАНОВЛЕНИЯ
ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ

В статье раскрывается один из аспектов актуальной проблемы современной системы высшего образования – формирование исследовательской культуры. Проанализированы такие понятия как «базовая культура личности» и «педагогическая культура», которые взаимосвязаны и имеют непосредственное влияние на становление личности педагога-филолога. Кроме того, отмечается зависимость развития и уровня сформированности исследовательской культуры от уровня базовой и педагогической культуры специалиста, что, в свою очередь дало возможность выделить особенности исследовательской культуры будущего филолога. Проведен анализ работ В.Сухомлинского, в которых педагог-гуманист объясняет значения таких феноменов, как «педагогическая культура» и «педагогическое бескультурье».

Ключевые слова: базовая культура личности,, педагогическая культура, исследовательская культура, педагог-филолог.

Trufkina M.V.

PEDAGOGICAL CULTURE AS PRECONDITION OF SUCCESSFUL FORMATION
OF RESEARCH CULTURE OF FUTURE PHILOLOGISTS

The article deals with one of the main aspects of higher education and urgent problem – development of pedagogical culture. The author analyses such basic notions as «basic culture» and «pedagogical culture» that are interconnected and have direct influence on formation of future philologists. Moreover, the article discloses interdependence between development and level of research culture. The article discloses basic works of V. Sukhomlynskiy, where he explains such notions as «pedagogical culture» and «absence of pedagogical culture». He considers that pedagogical culture is an element of basic culture and its development is impossible without forming and formation of scientific, moral knowledge and ethic values, that also form a ground for research culture. In its turn, the absence of pedagogical culture V. Sykhomlynskiy sees in specialist's inability to find appropriate, psychologically grounded ways of solving some problems. Theoretical analysis makes it possible to outline such features of future philologists as: professionalism, strong character of pedagogue-leader, ability to create and to transmit knowledge, ability to foresee possible ways of research work and to forecast results, deep cultural knowledge, scientific competence and others. Thus, research culture must be immanently formed, and in order to achieve forming and formation of research culture, skills, abilities, habits, practical steps can be started before their usage and can last during all life round.

Keywords: basic culture of personality, pedagogical culture, research culture, pedagogue-philologist.

Рецензент: Кузьменко Ю. В.

УДК 39(07)

Циганок О. О.*

ФОРМУВАННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПОТРЕБ УКРАЇНЦІВ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНОЗНАВСТВА

У статті автор розглядає українознавство як цілісну систему знань про народ, його традиційну культуру, знання, побут, характер, етнічну історію. Проаналізовано поняття «культура», «потреби», «культурні потреби» особистості та розглядаються шляхи їх формування у процесі вивчення українознавства. Окреслено завдання освіти у процесі формування культурних потреб та розвитку інтелектуального потенціалу суспільства на засадах українознавства. Увага приділяється духовним і культурним цінностям українців як найважливішим стабілізаційним факторам суспільного життя. Зроблено висновки, що формування традиційної культури потреб українців відбувається під час вивчення дисциплін українознавчого циклу.

Ключові слова: культура, традиційна культура, потреби, культурні потреби, українознавство, формування культури потреб.

* © Циганок О. О.*